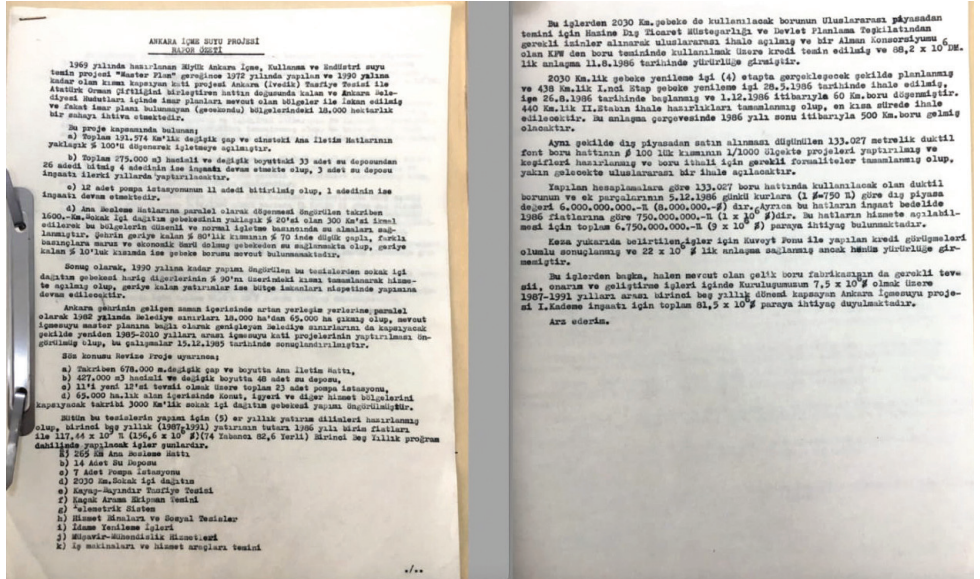

İki Taşınma Bir Yangına Bedel

ECEM DOYGUN*

Belediyelerin ve kurumların arşivleri, altyapı şebekelerinin tarihsel gelişimlerini inceleyen araştırmacılar için benzersiz bir kaynaktır. Peki acaba bu benzersiz kaynak nasıl korunup araştırmacıların kullanımına sunuluyor? Bu kısa yazı, Ankara Sular İdaresi ve Kanalizasyon Genel Müdürlüğü'nden temin ettiğim "Ankara İçme Suyu Raporu" özelinde, kurum arşivlerinin akademisyenler ve araştırmacılar için önemine değinmeyi ve mevcut durumu hakkında bilgi vermeyi amaçlıyor.

Cumhuriyet'in ilanının ardından ülkemin ihtiyaç duyduğu modern altyapı yatırımlarının yapılması için belediyelerin yetki ve sorumluluğunda yeni bir kurumsallaşma yaşanmıştır. Belediyelerin imkân ve yetkileri, günümüzdeki aksine erken Cumhuriyet döneminde oldukça sınırlıydı. Belediyelere yönelik ilk düzenleme 1930 yılında çıkarılan 1580 numaralı Belediyeler Kanunu'dur.¹ Zaman içinde yapılan yasal düzenlemelerle belediyelerin yetki ve sorumluluk alanları genişletilmiş ve belediyelere modern bir toplumun düzenli işleyişi ve kalkınma için önemli roller atfedilmişti. Şehirlerin su başta olmak üzere enerji, ulaşım, haberleşme, atık yönetimi ve diğer temel altyapı hizmetlerinin sağlanması görevini üstlenen belediyeler, özellikle 1950'li yıllardan itibaren Türki-

Görsel 1: Ankara İçme Suyu Proje Rapor Özeti

* Yıldız Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Doktora Öğrencisi, ecemdoygun@gmail.com, ecemyldz@yildiz.edu.tr

1 Belediyeler Kanunu, 1930. Resmi Gazete (Sayı: 1471), 14.4.1930.

ye'de nüfus artışına ve kentleşme ihtiyacına bağlı olarak hem yatırımlarını arttırmaya başlamış hem de kurumsal kadrolarını genişletmişlerdi.

Yazıda ele aldığım belge, başkent Ankara'nın içme, kullanma ve endüstri suyuna yönelik proje rapor özeti. 1969 yılında hazırlanan Büyük Ankara Planı'nın 1990 yılına kadar tamamlanan aşamaları yer almaktadır. Rapor da ayrıca programlar ile ilgili revizyonlar da yer almaktadır. Su şebekelerine yönelik hazırlanan planların hayata geçirilme aşaması belgelerden anlaşıldığı üzere aşamalar halinde olmaktadır. Projelerdeki yavaş ilerlemenin en büyük sebebi su şebeke yatırımlarının maliyetli altyapı yatırımları olmasıdır. Diğer sebep ise belgeden anlaşıldığı üzere yatırımlarda kullanılacak olan su borularıdır. Her ne kadar ithal ikameci sanayileşme stratejisi doğrultusunda yurtiçinde boru üretimi için fabrikalar kurulmuş olsa da su borularında dışa bağımlılığın devam ettiği görülmektedir. Su altyapı yatırımlarına ait bu raporlar şehirlerdeki altyapı şebekelerinin gelişimi kadar dönemin iktisadi tarihi hakkında da bilgiler vermektedir. Ne var ki bu belgelere araştırmacıların ulaşımı kolay değildir.

Görsel 2: Ankara Sularının Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi'ne Kurumsal Dönüşümü

Belediyelerin su altyapı yatırımlarının kurumsallaşma süreci 3 aşamada gerçekleşmiştir. Ankara Sular İdaresi özelinde bu durumu incelersek, ilk aşama belediye bünyesinde şube biçiminde faaliyet sürdüren Ankara Sularının Ankara Belediyesine bağlı Ankara Sular İdaresi'ne dönüşümüdür. İkinci aşama şehrin nüfus artışı ile birlikte kanalizasyon şebekesinin önem kazanmasıyla Ankara Sular İdaresi'nden 1987 yılında Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi'ne (ASKİ'ye) dönüşümüdür. Bakanlar Kurulu'nun 11.03.1987 tarih ve 87/11594 sayılı kararıyla Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı, müstakil bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine haiz bir kurum oldu. Son aşama olarak 2000'li yıllar işaret edilebilir ki bu dönem kurumların yeni çağın gerekleri doğrultusunda dijitalleşme sürecine geçiş dönemidir. ASKİ de bu dijitalleşmeye uyarak sistemlerini ve verilerini dijital ortama aktarmıştır. Tüm bu dönüşümler yaşanırken yıllar içinde kentleşme oranı ve şehrin nüfusu artmıştır. Böylelikle kurumun hizmet verdiği abone sayısı da artmıştır. Artan talebe yönelik kurumsal teşkilatın da gelişmesi ve çalışan personel sayısının artması kaçınılmaz olmuştur. Eski hizmet binaları yeni personel ve ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelince müdürlük binalarının yenilenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bu kurumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinde arşivler kurumların adeta kurtulmak istedikleri bir yük haline dönüşmüştür.

Dönemin su ve kanalizasyon şebekesi yatırımlarından personel kadrolarına kadar araştırmacılara zengin bir kaynak sunabilecek arşivler kurumların gözünde önemsizleşmiş ve arşiv daireleri adeta personellerin sürgün yerlerine dönüşmüştür. Kurumun yeni binasına taşınması sırasında bazı belgelerin kaybolduğu, atıldığı, bazılarının ise çuvallar içinde istiflendiği söylenmektedir. Kaderine bırakılan bu belgeler, kitaplar ve raporlar zamanla kullanılamaz duruma gelmiş ve atılmıştır. Ayrıca bir zamanlar faaliyette olan kütüphanenin Ankara'da yaşanan bir sel baskınından etkilendiği ve içindeki kitapların

kullanılamaz duruma geldiği de söylenmektedir. Bu nedenle yeni müdürlük binalarında kuruma ait kütüphane artık bulunmamaktadır. Tüm bu şartlara rağmen günümüze ulaşabilen bazı belgeler ise dijital kopyaları oluşturulduktan sonra basılı kopyaları yer kaplamaması için geri dönüşüme gönderilmiştir. Bu durum, erken cumhuriyet dönemine ait raporların kaybolmasına neden olurken hem kurumsal hafızaya zarar vermekte hem de bu konu hakkında çalışan akademisyen ve araştırmacılar için büyük bir kayıp ve eksiklik yaratmaktadır.

Kurum içinde arşiv belgelerinin ve arşiv müdürlüklerinin önemsizleşmesi nedeniyle yaşanan bu olumsuz durumda, araştırmacılar için yatırım raporlarına ve belgelerine erişim sağlamak oldukça güçtü. Tüm bu süreçte araştırmamı yürütebilmem için kurumda çalışan personellere gösterdikleri yardım ve destek için teşekkürü bir borç biliyorum. Personellerin yardımları sayesinde, bu zorlu ortamda kaybolma riskiyle karşı karşıya kalan arşiv belgelerine erişim sağlayarak çalışmalarımı sürdürebildim. Ancak ulaşabildiğim belgelerin sayısının aslında olması gerekenin oldukça altında olduğunu söylemeliyim.

Sonuç olarak kurumların yeni binalara taşınma süreçlerinde, kurumsallaşma ve dijitalleşme çabalarında, arşivlerin önemini azaltmalarının ciddi sonuçlara yol açtığı açıkça görülmektedir. Arşiv belgelerinin ve arşiv müdürlüklerinin değerinin azalması, tarihe ışık tutacak belgelerin kaybolmasına neden olurken bu konu hakkında araştırma yapan araştırmacılar için de erişim zorluklarına neden olmaktadır. Bu nedenle, arşiv belgelerinin kaybolma veya kullanılamaz hale gelme riskini en aza indirmek için önlemler alınması ve araştırmacıların kaynaklara erişimini kolaylaştırmak için düzenlemeler yapılması gerekmektedir.